शेषलक्षिते काले विवाहकालश्च उपयमशब्दे उक्तः।

कन्याकुब्ज पु० कन्याः कुब्जाः यत्र। कान्यकुब्जदेशे हेम० "कन्याकुब्जेऽपिबत् सोममिन्द्रेण सह कौशिकः" भा० व० २७अ०। कन्यानां संघः अण् कान्यं तत् कुब्जं यत्र कान्यकुब्जोऽयत्र। यथा च तद्देशे कन्यानां वायुना कुब्जत्वं कृतं यथा वर्णितम् रामा० आ० काण्डे।

"कुशनाभस्तु राजर्षिः कन्याशतमनुत्तमम्। जनयामास धर्मात्मा घृताच्यां रघुनन्दन!। तास्तु यौवनशालिन्यो रूपवत्यः स्वलङ्कृताः। उद्यानभूमिमागम्य प्रावृषीव शतह्रदाः। गायन्त्यो नृत्यमानाश्च वादयन्त्यस्तु राघव!। आमोदं परमं जग्मुर्वराभरणभूषिताः। अथ ताश्चारुसर्वाङ्ग्यो रूपेणाप्रतिमा भुवि। उद्यानभूमिमागम्य तारा इव घनान्तरे। ताः सर्वा गुणसम्पन्ना रूपयौवनसंयुताः। दृष्ट्वा सर्वात्मको वायुरिदं वचनमब्रवीत्। अहं वः कामये सर्वा भार्या मम भविष्यथ। मानुषत्वं त्यज्यतां भावो दीर्घमायुरवाप्नुथ; चलं हि यौवनं नित्यं मानुषेषु विशेषतः। अक्षयं यौवनं प्राप्य अमर्त्याश्च भविष्यथ। तस्य तद्वचनं श्रुत्वा वायोरक्लिष्टकर्मणः। अप्सरसस्ततो वाक्यं कन्याशतमथाब्रवीत्। अन्तश्चरसि भूतानां सर्वेषां सुरसत्तम!। प्रभावज्ञाश्च ते सर्वाः किमर्थमवमन्यसे। कुशनाभसुता देव! समस्ताः सुरसत्तम!। स्वामाच्छ्यावयितुं देवं रक्षामस्तु तपो वयम्। मा भूत् स कालो दुर्मेधः! पितरं सत्यवादिनम्। अवमन्य स्वधर्मेण स्वयं वरमुपाश्रये। पिता हि प्रभुरस्माकं दैवतं परमञ्च सः। यस्मै नो दास्यति पिता स नो भर्त्ता भविष्यति। तासां तु वचनं श्रुत्वा हरिः परमकोपनः। प्रविश्य सर्वगात्राणि बभञ्ज भगवान् प्रभुः। ताः कन्या वायुना भग्ना विनिपेतुर्धरातले। प्रविश्य च सुपस्त्रस्ताः कुब्जाः वायुसूचिताः। स च ता दयिता भग्नाः कन्याः परमशोभनाः। दृष्ट्वा दीनस्तदा राजा सम्भ्रान्त इदमब्रवीत्। किमिदं कथ्यतां पुत्र्यः! को धर्ममवमन्यते। कुब्जाः केन कृताः सर्वाश्चेष्टन्त्यो नाभिभाषत"।

कन्याकूप पु० तीर्थभेदे। "कन्याकूपे उपस्पृश्य बलाकायां कृतोदकः" भा० अनु० २५ अ०।

कन्याट पु० कन्या अटायत्र आभारे घञ्। वासभवने त्रिका० स्त्रीणां वासगृहे एव गतिविधानात् अन्यत्र गतिनिषेधात् तस्य तथात्वम्।

कन्यातीर्थ न० कुरुक्षेत्रस्थे कुञ्जरवनीमस्यतीर्थभेदे कुञ्जरतीर्थमुपक्रम्य "ततो गच्छेत धर्मज्ञः कन्यातीर्थमनुत्तमम्। कन्यातीर्थे नरः स्नात्वा गोसहस्रफलं लभेत्" भा० व० ८३ अ०। समुद्रकावेरीसङ्गमनिकटस्थे २तीर्थभेदे च; "ततो गच्छेत कावेरीं घृतामप्सरसां गणैः। तत्र स्नात्वा नरोराजन्! गोसहस्रफलं लभेत्। ततस्तीरे समुद्रस्य कन्यातीर्थमुपस्पृशेत्। ततोपस्पृश्य राजेन्द्र! सर्वपापैः प्रमुच्यते" ८५ अ०। अप्सरोरूपकन्याघृतत्वेन तस्य कन्यातीर्थत्वम्।

कन्याधन न० कन्याकाले लब्धं धनम्। स्त्रीधनभेदे शुल्कादौ। अनूढायास्तस्यामरणे तादृग्धने भ्रातुरधिकारः "भगिनी शुल्कं सोदर्याणाम्" गौतमोक्तेः।

कन्यापति पु० ६त०। जामातरि जटाधरः।

कन्यापाल पु० कन्याप्रधानः पालः। १पालाख्ये वणिग्जातिभेदे त्रिका० स्त्रियां ङीप्। उप०स०। २कन्यायाः पालके त्रि०।

कन्याभर्त्तृ पु० कन्याभिः प्रार्थनीयः भर्त्ता। १कार्त्तिकेये तस्य सौन्दर्यातिशयात् सर्वभामिनीभिर्भर्त्तृत्वेन प्रार्थनात् तथात्वम्। "आग्नेयश्चैव स्कन्दश्च" इत्युपक्रम्य "कन्याभर्त्ता विभक्तश्च स्वाहेयो रेवतीसुतः" भा० व० २२१ कार्त्तिकेयनामसु तन्नाम पठितम्। ६त०। २जामातरि पु०।

कन्याभय न० कन्या+प्राचुर्ये भयट्। कन्याप्रचुरे अन्वःपुरे

कन्याराम पु० बुद्धभेदे त्रिका०।

कन्यावेदिन् पु० कन्यां दुहितरमाविन्दति आ+विद्+णिनि। जामातरि। "कन्यां कन्यावेदिनश्च पञ्चनृ मुख्यान् सुतानपि" वा० द्वितीयाश्राद्धस्य प्रथमजामातृलाभरूपं फलमुक्तम्।

कन्याश्रम न० तीर्थभेदे। "ततः कन्याश्रमं गच्छेत् नियतो ब्रह्मचर्यवान्। त्रिरात्रोपोषितो राजन्! नियतोनियतायनः। लभेत् कन्याशतं दिव्यं स्वर्गलोकञ्च गच्छति" भा० व० ८३।

कन्यासंवेद्य न० तीर्थभेदे। "कन्यासंवेद्यमासाद्य नियतोनियतायनः। मनोः प्रजापतेर्लोकानाप्नोति पुरुषर्षभ!। कन्यायै यत् प्रयच्छन्ति दानमणुपि भारत!। तद्धयक्षयमिति प्राहुर्ब्रह्मर्षयः संशितव्रताः" भा० व० ८४।

कन्याह्रद पु० तीर्थभेदे। "यस्य कन्याह्रदे वासो देवलोकं स गच्छति" भा० अनु० २५अ०।

कनिका स्त्री कन्यैव कन् कास्यत्वेनोक्तुं क्षमत्वात् वा भवः कन्यम्। कन्यायां वज्रदत्ता०।